

Tomasz Krzyżowski

KSIĄDZ BOGDAN DAWIDOWICZ (1858-1933) – ARMENISTA

Urodził się w 1858 roku w Kutach, we wschodniej części Galicji, znajdującej się wtedy pod panowaniem austriackim, w ormiańskiej rodzinie mieszczańskiej. Po ukończeniu miejscowej szkoły ludowej, kontynuował edukację na szczeblu gimnazjalnym w Kołomyi i we Lwowie. W latach 1878-1882 odbył równoległe studia filozoficzno-teologiczne w Uniwersytecie Lwowskim oraz formację w seminarium duchownym we Lwowie. Dnia 5 lipca 1882 roku przyjął święcenia kapłańskie i rozpoczął pracę wikariusza przy katedrze ormiańskokatolickiej we Lwowie. W latach 1884-1892 pracował duszpastersko wśród Ormian katolików w Suczawie na Bukowinie (wówczas Austro-Węgry, obecnie Rumunia), zorganizował tam parafię ormiańską i został jej pierwszym proboszczem. W 1892 roku otrzymał nominację na kanonika gremialnego kapituły katedralnej obrządku ormiańskokatolickiego we Lwowie.

Bogdan Dawidowicz sprawował szereg funkcji w strukturach administracyjnych archidiecezji lwowskiej, m.in. w konsystorzu, kurii oraz sądzie arcybiskupim. Równoległe angażował się w działalność Zakładu im. Józefa Torosiewicza we Lwowie, przeznaczonego dla młodzieży męskiej pochodzenia ormiańskiego, pełniąc tam funkcję dyrektora (1901-1905) oraz kuratora (1928-1933). W dziejach zakładu zapisał się jako dobry i wymagający wychowawca młodzieży, której przekazywał wiedzę i chrześcijańskie wartości. W latach 1905-1912 i 1920-1925 był dyrektorem banku ormiańskiego «Mons Pius». W dowód uznania Stolicę Apostolską uhonorowała go godnością prałata. W 1926 roku został prepozytem kapituły katedralnej we Lwowie i protonotariuszem apostolskim. Znał dobrze liturgię ormiańską; reprezentował arcybiskupa w sprawowaniu uroczystości liturgicznych w katedrze ormiańskiej oraz w kościołach na prowincji.

Ks. Dawidowicz posiadał rzadkie zdolności lingwistyczne. Jako absolwent szkoły ormiańskiej w Kutach nauczył się biegle języka ormiańskiego. Swoje zainteresowania rozwijał głównie samodzielnie, korzystając jednak też z pomocy innych ormiańskich duchownych. Okazją do pogłębienia wiedzy armenistycznej okazały się pobyty w klasztorach mechitarystów w Wenecji i Wiedniu, gdzie studiował pod kierunkiem zakonników, m. in. o. Rafaela Barączy i o. Bartłomieja Kosteckiego. Zbierał materiał źródłowy do dialektu Ormian kuckich oraz pomagał uczonym lwowskim w odczytywaniu rękopisów i inskrypcji w języku ormiańskim.

Swoją wiedzę i umiejętności językowe zawdzięczał wieloletniej i systematycznej pracy. Zainteresowania badawcze związane z orientalistyką rozwijał również podczas kwerend i wyjazdów zagranicznych do Francji, Niemiec, Rosji, Rumunii, Turcji, Węgier, Włoch oraz na Kaukaz i na Bliski Wschód, zapoznając się wszędzie tam z językiem i kulturą ormiańską. Mimo braku studiów uniwersyteckich z zakresu językoznawstwa posiadał duże kompetencje jako znawca literatury ormiańskiej i tłumacz. Według informacji przekazanych przez Stanisława Donigiewicza ks. Dawidowicz znał biegle 20 języków obcych.

Na dorobek pisarski Dawidowicza składają się tłumaczenia z literatury ormiańskiej oraz kilka artykułów o charakterze popularno-naukowym. W 1894 roku opublikował na łamach wydawanego w Wiedniu czasopisma „Handes Amsorya” artykuł w języku zachodnioormiańskim: *Հեռուստանի հայրն էկեղեցականները* poświęcony duchowieństwu lwowskiej archidiecezji ormiańskiej, w którym zamieścił krótkie biografie pracujących w niej kapłanów. Kolejny tekst pt. *Das armenisch-katholische Erzbistum Lemberg* opublikował w 1900 roku w bogato ilustrowanym wydawnictwie dotyczącym dziejów Kościoła katolickiego. Podał w nim najistotniejsze fakty z dziejów archidiecezji oraz ówczesny jej status, oddając w sposób bardzo trafny specyfikę funkcjonowania obrządku ormiańskiego na ziemiach polskich. Wspomniane, krótkie szkice zawierały fakty znane, jednak ich publikacja przyczyniła się do popularyzacji wiedzy na temat Ormian polskich i ich organizacji kościelnej. W latach 1927-1931 na łamach wydawanego we Lwowie czasopisma „Posłaniec św. Grzegorza” opublikował kilka tłumaczeń z języka ormiańskiego oraz teksty własnego autorstwa. Kilkustronicowe opracowania dotyczyły czci Matki Bożej w Kościele ormiańskim i zwyczajów świątecznych celebrowanych przez Ormian na Bliskim Wschodzie. Opracował także sylwetki ważnych dla historii i tożsamości ormiańskiej postaci: Hajka – legendarnego protoplasty narodu ormiańskiego wywodzącego się od biblijnego Noego, oraz Tygranesa II z dynastii Arcasydów – wybitnego wodza i króla Armenii. Z okazji czterdziestolecia czasopisma „Handes Amsorya” zamieścił krótką notatkę podkreślając znaczącą rolę periodyku w rozwoju armenistyki. Na kartach „Posłańca św. Grzegorza” ogłosił jeszcze kilka streszczeń artykułów publikowanych w prasie i literaturze ormiańskojęzycznej bez podawania źródła pochodzenia oryginału. Dotyczyły one świętych ormiańskich: patriarchy Nersesa Wielkiego i bł. Gomidasza Keumurdzjana z Konstantynopola.

Kilka przedsięwzięć Dawidowicza o charakterze naukowym i translacyjnym z zakresu językoznawstwa pozostała niezrealizowana. Planował opracowanie i

wydanie drukiem rytuału sakramentów z równoległym tekstem starormiańskim i łacińskim oraz przekład pracy z tematyki wojskowej z języka węgierskiego na polski. Przetłumaczył z ormiańskiego kilka nowel Raffiego (Hakoba Melika Hakobiana). Planował również przekład na język polski i druk jego powieści pt. *Chent* z 1881 roku (orm. *Խենթ*), w której przedstawiono ideę walki Ormian o wyzwolenie spod jarzma tureckiego. Plany te nie zostały jednak zrealizowane. W latach 1920-1926 wraz z orientalistą prof. Andrzejem Gawrońskim pracował nad publikacją o dialekcie Ormian kuckich, do której przez wiele lat zbierał materiały. Finalizację prac przerwała śmierć Gawrońskiego, a rękopis pracy zaginął.

Ks. Dawidowicz położył duże zasługi w zakresie dydaktyki prowadząc w latach 1904-1933 lektorat klasycznego języka ormiańskiego (tzw. grabaru) i języka nowoormiańskiego na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego. Wprowadzenie tego typu zajęć stanowiło ważną inicjatywę środowiska uniwersyteckiego. Na zajęcia uczęszczali studenci filologii, klerycy lwowskiej archidiecezji ormiańskiej oraz osoby spoza uniwersytetu zainteresowane tematyką armenistyczną. Do grona słuchaczy należał m.in. wspomniany Andrzej Gawroński, wybitny językoznawca. Zajęcia obejmowały ćwiczenia z gramatyki i lekturę literatury ormiańskiej oraz uwzględniały specyfikę i rozwój języka ormiańskiego wśród Ormian mieszkających w Polsce.

Bogdan Dawidowicz należał do kilku organizacji o charakterze naukowym i społecznym. W 1920 roku został przyjęty do Komisji Orientalistycznej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. W tym samym roku znalazł się w gronie założycieli Towarzystwa Polsko-Ormiańskiego, którego głównym celem było podtrzymywanie kontaktów i współpraca z odrodzoną Armenią. Od 1922 roku należał do Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego. W 1930 roku był jednym z założycieli Archidiecezjalnego Związku Ormian we Lwowie – organizacji społeczno-kulturalnej i charytatywnej integrującej środowisko ormiańskie w Polsce. W latach 1902-1907 zasiadał w lwowskiej Radzie Miejskiej, był wieloletnim członkiem Rady Szkolnej Krajowej, angażował się w działalność dobroczynną w Instytucie Ubogich Chrześcijan we Lwowie.

Zmarł 18 stycznia 1933 roku podczas kuracji zdrowotnej w Krakowie. Został pochowany na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie.

Bibliografia publikacji Bogdana Dawidowicza:

Cudowny grób bł. Gomidas, „Posłaniec św. Grzegorza”, 3, 1929, nr 26-27, s. 95-96 [tłum.]; *40-lecie „Hantes Amsoria”*, „Posłaniec św. Grzegorza”, 1, 1927, nr 5-6, s. 36; *Das armenisch-katholische Erzbistum Lemberg*, w: *Die katholische Kirche unserer Zeit und ihre Diener in Wort und Bild*, 2, *Deutschland, die Schweiz, Luxemburg, Österreich-Ungarn*, red. P. M. Baumgarten, J. Schlecht, Berlin-München-Wien 1900, s. 523-526; *Haik*, „Posłaniec św. Grzegorza”, 3, 1929, nr 26-27, s. 99-102; *Լեհաստանի հայոց եկեղեցականները*, „Հանդես Ամսօրեայ”, 1894, s. 246-249; *O czci Matki Boskiej u Ormian*, „Posłaniec św. Grzegorza”, 1, 1927, nr 7, s. 1-4; *Ormiański Zakład sierót w Turynie*, „Posłaniec św. Grzegorza”, 2, 1928, nr 10-11, s. 53-54 [tłum.]; *Święty Nerses Wielki*, „Posłaniec św. Grzegorza”, 3, 1929, nr 24-25, s. 60-64. [tłum.]; *Tygranes Wielki*, „Posłaniec św. Grzegorza”, 5, 1931, nr 45, s. 19-22; *Zwyczaje Ormian na Wschodzie*, „Posłaniec św. Grzegorza”, 5, 1931, nr 45, s. 26-28, 5, 1931, nr 46, s. 46-47.

Bibliografia:

S. Donigiewicz, *Dzieje nauczania języka ormiańskiego w Polsce i historia lektoratu tegoż języka w Uniwersytecie J[ana] K[azimierza] we Lwowie*, „Posłaniec św. Grzegorza”, 7, 1933, nr 3-4, s. 35-38; S. Donigiewicz, *Śp. Książd Bogdan Dawidowicz*, „Rocznik Orientalistyczny”, 8, 1934, s. 201-202; S. Donigiewicz, *Śp. X. Infułat Bogdan Dawidowicz*, „Posłaniec św. Grzegorza”, 7, 1933, nr 1-2, s. 6-8; Հ. Մխիթր, *Սուրբ հայերկեսազգեսներ*, „Հանդես Ամսօրեայ”, 1905 (յուլիւսը), s. 28-32; T. Krzyżowski, *Archidiecezja lwowska obrządku ormiańskokatolickiego w latach 1902-1938*, Kraków 2018 (rozprawa doktorska); [Cz. Lechicki], *Śp. X. Infułat B. Dawidowicz. (Wspomnienie pośmiertne)*, „Gazeta Kościelna”, 40, 1933, nr 10, s. 115-116; K. Lewicki, *Dawidowicz Bogdan*, w: *Polski słownik biograficzny*, 4, Kraków 1938, s. 464; *Schematismus archidioecesis Leopoliensis ritus armeno-catholici pro Anno Domini 1878-1933*, Leopoli 1878-1933; J. Wołczański, *Katalog grobów duchowieństwa rzymskokatolickiego, greckokatolickiego i ormiańskokatolickiego na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie*, „Nasza Przeszłość”, 87, 1997, s. 323-274; T. [Isakowicz-] Zaleski, *Słownik biograficzny duchownych ormiańskokatolickich oraz duchownych rzymskokatolickich pochodzenia ormiańskiego w Polsce w latach 1750-2000*, Kraków 2001

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie: zespół 304, Ministerstwo Wyznań i Oświaty w Wiedniu, sygn. 116u, *Armenische sprache* (1904); Mechitaristen Bibliothek w Wiedniu: list Bogdana Dawidowicza (Lwów, 3 listopada 1903); Державний архів Львівської області we Lwowie: f. 26, op. 5, sp. 541,teczka personalna Bogdana Dawidowicza.